

Isten Élő Igéje - kapcsolat és jelenlét

- rendszeres teológiai szempontok és alapvetések a Magyarországi Református Egyház 'Élő Igé', 2024-es tematikus évéhez -

1. A bizonytalanság és kétségek korában

Rendszeres teológiai alapvetésünkben azokra a körülményeinkben fellelhető **lényegesebb irányultságokra** kívánunk rámutatni, amelyeket érdemes számontartani egy ilyen felemelő közegyházi programkezdeményezés során.

1.1 A felvilágosodás és modernizmus hagyatékának néhány szempontja és az ezekből következő orientáció

A felvilágosodás óta nagyobb és kisebb intenzitással tartó **történetkritika időszakának** és a körülötte felépülő mítosznak, az objektivitás, a semlegesség és a függetlenség gyakran ünnepelet irányultságainak – amelynek alapvetően és nyíltan deklaráción voltak Isten és egyház ellenes törekvései – **megrepedeztek a falai**. A posztmodernitásnak is köszönhetően mindezek az igények újragondolásával együtt átértékelődéshez vezettek. Az egyházellenesség mint előítélet már önmagában is megkérdőjelezhetővé tette a kitűzött, sok esetben utópisztikus célokat.

Mindezek hatására azonban mélyen **tudatosult bennünk** a végeredmény, **a dolgok feloldhatatlan pluralitása**, sőt a bibliai tudományosság, valamint a teológia és az egyház közötti távolság is. A távolság áthidalására nem lesz megfelelő út sem a vallásos agnoszticizmus, sem pedig a vallástörténet kérdéseinek a minél körültekintőbb megválaszolási kísérletei.

A modernitás irreleváns istentétele a felvilágosodás gondolkodóinak egyik találmánya volt. Ennek megkérdőjelezése és újragondolása a mai teológiai és egyházi gondolkodás feladata is. Kierkegaard, Barth, Bonhoeffer ismerték fel, hogy a Nietzsche és mások által bejelentett **'Isten halála'** gondolat a modern idők banális istenének halála volt, és ez az esemény akár felszabadító is lehet a keresztény hit számára.

McGrath hívja fel a figyelmünket arra, hogy a hit túlzottan objektív leírásának követelménye mellett a modernitás megszakította a régóta fennálló kapcsolatokat a hit objektív kijelentése és szubjektív aspektusai között. Ez egy olyan hitformához vezetett, amely hiányossá és feltöredezetté vált a korábbi idők gazdagabb hithagyományaihoz képest.¹ Ebből adódóan

¹ McGrath, Alister E.: Place, History, and Incarnation: On the Subjective Aspects of Christology, 2002, *Scottish Journal of Theology* 75: 137–47.

számos összefüggésben támadt az a feltételezés, hogy a kereszténységnek ez a sajátos és történelmileg (modern kor) bizonyos értelemben kondicionált formája normatív – annak ellenére, hogy viszonylag újnak mondható történelmi eredete, valamint egyértelmű hiányosságai vannak. Ennek egyik alapvető okát Halík abban látja, hogy **„a teológia a modernitás korai napjaiban meggondolatlanul, akaratlanul – tehát kritikátlanul – átvette a modernitás alanyra és tárgyra vonatkozó valóságfelosztását”**.²

A modernizmus így egy **hamis objektív istenképet** hozott létre, amelyet elsősorban a **tudományos távolságtartás jellemzett**, és nem foglalkozott az emberlét belső világával. A folyamat óhatatlanul is elősegítője lett a szekularizmus felemelkedésének. A szekuláris humanizmus így annak is – tragikus és nem is elsősorban szándékos – következménye, hogy a keresztény teológia nem reagált megfelelően empatikusan és kreatívan a modernitásra. Ebből adódóan az elhatalmasodó és mindent átítató **szekularizáció a nyugati kereszténység „tékozló gyermekének” is tekinthető**. Ennek az örökségével és valóságával napjainkban is számos módon szembesülünk egy olyan élő Isten után vágyakozva, aki nem egyszer szemben áll a modernista filozófusok és teológusok racionális kategorizációival.

A kereszténységnek a **modernitáshoz túlságosan alkalmazkodó Isten-közelítései** számos esetben úgy tűnik, hogy érzelmileg és képzeletbelileg is hiányos istenképet kínáltak Istenről, amely tudomást sem akart venni az aggodalmainkról és szükségleteinkről. A sok tekintetben **túlintellektualizált istenfogalom jelentősen távolságtartó és egzisztenciálisan sivár** lett. Az ebből származó (tudományos) megismerés - Popper megközelítését használva - olyan tudás lett, amely **figyelman kívül hagyja a megismerőt** („knowledge without the knower”).³ Az 'értelem korának' ismeretelmélete a rögzített, statikus, elszigetelt és kontextust háttérbe szorító tulajdonságaiból adódóan, valamint élettelen irányultságával **az emberek világtól történő elszakadáshoz** vezetett.

Ezzel szemben a megismerésben tanúsított **elköteleződés másik lehetséges módja a valósággal szorosan összekapcsolt**, implicit, megtestesült vízió, amely a dolgok természeténél fogva sohasem teljesen megragadható és mindig részlegesen ismert. Az elköteleződésnek ez a formája **érzelmi szempontból is értelmet ad a világnak**, és az emberiség legmélyebb intuícióihoz és törekvéseihez képes kapcsolódni. Ebben a megközelítésben fel kell ismernünk az Isten fogalmának meghatározására irányuló kísérleteink korlátait is. Ellenkező estében ugyanis azt kockáztatjuk, hogy Istent csupán emberi kategóriákra vagy elméletekre redukáljuk, majd ezeket a korlátozó kategóriákat és elméleteket kezeljük – nem pedig az élő Isten kimeríthetetlen valóságát – a bizonyosság, a bizalom (hit) és a törekvéseink alapjaként. Keresztyén nézőpontból ugyanis a **hit, a bizalom és hűség** az, amely Isten titkához vonz bennünket. A hit egy olyan utazásként is felfogható, amely a jelentések mélységeibe vezet el. Egy olyan megközelítéséről szól, amelyet ismeretelméletileg nem lehet elsajátítani vagy a

² Halík, Tomáš: *I Want You to Be: On the God of Love*; 2017, Notre Dame: University of Notre Dame Press, 59.

³ Popper, Karl: *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach*, 1979., Oxford: Clarendon Press, 109.

lelkiségben teljesen kimeríteni, ugyanakkor segít megérteni és megbirkózni az élet kihívásaival és rejtélyeivel anélkül, hogy banális magyarázatokra vagy valamilyen fajta kulturális és vallási fundamentalizmus álmagabiztosságára lenne redukálható.

A jelenlegi helyzetben a történelmi vizsgálat és a posztmodernizmus hatása nagymértékben formálta az igazság szubjektív és relativisztikus megközelítését, ahol az egyéni értelmezések elsőbbséget élveznek. Ebben az összefüggésben a **Szentírás érvényessége és hatása stabilizáló erőként működhet**, keretet kínálva az egyéni nézőpontokat felülmúló igazság megértéséhez és felismeréséhez. A bölcsességnek és az útmutatásnak tartós és transzcendens forrását mutatja be arra ösztönözve bennünket, hogy az isteni kinyilatkoztatás fényében megküzdjünk az emberi tapasztalás bonyolultságával.

A szentírás érvényessége és hatása **egyen(ellen)súlyként szolgál** az uralkodó kulturális narratívák és ideológiák számára is, amelyek formálják az igazság megértését a poszt(meta)modern világban. A Szentírás érvényességére és befolyására alapozva **ellenállhatunk** annak a kísértésnek, hogy valamilyen **jólfelfogott érdek által vezérelt kizárólagossággal alkalmazkodjunk** a kultúra és a kontextus folyamatosan változó normáihoz. Ehelyett Isten valóságának és misztériumának objektív, abszolút és változatlan igazságában mélyülhetünk el, amelyet Isten Élő igéje mutat fel számunkra. Ez az elmélyülés az Isten titkához történő legszorosabb kapcsolódást is eredményezi.

Meg- és összetört világunk megannyi problémájával fájdalmas, sokszor kilátástalan küzdelmet folytat a lehetségesnek vélt megoldásokért. Isten titkához egészen közel kerülve ismerhetjük fel, hogy az **élet és benne a problémák** – megannyi kudarc ellenére is – nem elméleti megoldások szükségességét igénylik, hanem **egzisztenciálisan megéleendő rejtélyt jelentenek**. Ennek megélésében vezet **Isten Élő Igéjének valósága**.

A **keresztyénség alapvető irányultsága** szerint nem ennek a (mostani) világnak (is) a normájához (*szkéma*) kíván hasonlítani, sőt visszautasítja azt, és az értelem megújulásával **Krisztushoz akar méltóvá lenni**.⁴ A keresztyénségnek éppen **ezért norma alatt nem a társadalmi valóságot** vagy az abban meghatározott problémamegoldásokat kell értenie, amely soha nem lehet isteni, metafizikai és örök. A norma és értékek kérdéskörének feszültséggel teli viszonyában a vallások és világnézetek demonopolizálása ugyancsak ambivalens módon van jelen. Egyszerre feltételez szabadságot és felszabadítást a tudatos választásra a tekintélynek történő engedelmesség helyett, ugyanakkor egyfajta *anómiás rettegésben*⁵ végtelenül el is bizonytalaníthat az orientációvesztés közepette, amelyben minden szabadságtörekvésünk egyszerre szerte illan az irracionálisban. Vályi Nagy Ervin a **szív működéséhez** hasonlítja ezt a folyamatot: „a *sistolé* és *diastolé*, a szív összehúzódása és

⁴ Róm12,2

⁵ Berger, P. – Luckmann, P. :*The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge.*, New York, Doubleday 1966. 34-46.

elernyedése. A *krízis*, a régiek leépülése, a széthullás nem katasztrófa, hanem ugyanolyan szükséges momentum, mint az integráció. A mai értékválság, érték-vákuum megint egyszer olyan történelmi helyzetté válhat, amelyben végbe mehet az új értékorientált integráció – feltéve, ha ezt nem pusztán egy olyan közvélemény és nyilvánosság teremti meg, amely az embert elsősorban nem fogyasztónak és a fogyasztás mennyiségi-minőségében üdvözülőnek tekinti...”⁶

Az egyetlen érték és mérték, az *alpok megrendülésének* idejében is csak Isten Élő Igéje, Jézus Krisztus lehet, akiben és aki által, valódi keresztyén realizmussal, minden enervált törekvésünk és cselekvésünk ellenére is, az Örökké Maradandóval⁷ lehet közösségünk. Ebben a széttöredezetségekben az egyetlen összetartó hatalom maga **Krisztus, aki miatt és aki által vállalhatjuk kritikus helyzetünket és benne a krízisben lévő állapotunkat**, mert annak minden gyengeségében (sőt, *contra nos*) az az **Isten állhat referenciapontként, aki velünk van, Imánnuel**.

Egy olyan sajátos **hitvallásos helyzetben állás** ez, amelynek alapjait – mindent megelőzően és mindent meghaladóan – az **inkarnáció** határozza meg. Az inkarnáción keresztül szólít meg Isten az ő Igéjében személyes és történelmi értelemben is, amiről az egyház teológiája vallja, hogy isteni és emberi. Okkal szól így „a magasságos és felséges, aki örökké lakozik, és akinek neve szent: Magasságban és szentségben lakom, de a megrontottal és alázatos szívűvel is, hogy megelevenítsem az alázatosok lelkét, és megelevenítsem a megtörtek szívét”.⁸

Az ő valósága, isteni és emberi, adhatja a *szívnek az életet (sistolé és diastolé)*, azt a dinamikát, amely a **cselekvés értékrendjének Istentől jövő kizárólagos éltetője**. Ez pedig nem más, mint a szeretet, mint minden szituáció alapvető érték (etika) meghatározója: „**Szeress, és tégy, amit akarsz!**” („*ama et fac quod vis*” – *Augusztinus*).

1.2. A jelenlegi keretek dilemmáinak kérdései és következtetései – a gyülekezet, az egyház, a „keresők” egyháza is

A megfelelő kereteket bátran elhelyezhetjük az egyház gyülekezeti közösségeinek valóságába, hiszen az **egyház léte is az „Élő Ige” eredménye** (*creatura verbi divini*), amely egy adott történelmi időszakban és kulturális kontextusban **önmagán túlmutatóan üzenetértéket képvisel** a tágabb egyházon kívüli környezet számára is. Itt azonban érdemes megszívlelnünk a filozófiai hermeneutika legújabb megközelítéseinek tanulságát, amelyek további veszélyekre

⁶ Vályi Nagy Ervin, Minden idők peremén, Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Basel/Budapest, 1993, 181-194, 191.

⁷ Zsid 13, 8

⁸ Ézs 57,15

hívják fel a figyelmünket. A különböző *reader-reponse* elméletek (Barthes⁹, Gadamer¹⁰, Derrida¹¹) kellően meggyőzőek lehetnek arra nézve, hogy az **érdeklődés** elsősorban már nem a szöveg mögötti történelmi vagy műfaji struktúrára vagy a fellelhető narratív kapcsolatokra irányul, hanem sokkal inkább a **szöveg által kiváltott reakciókra összpontosul**, arra, hogy **milyen jelentést, értelmet nyer a különböző közösségekben**, akik a szövegel kapcsolatban kerülnek. (Missziói szempontból ez egy kedvező meghatározottságot is jelenthet.) A szöveg ilyen módon mindig „jelentéstöbblettel” bír (Ricoeur¹²), így **a jelentés már nem kizárólag a szövegben rögzül, hanem meghatározza azt is, ahogyan az adott közösség befogadja azt**. Nem szabadulhatunk meg a kultúránktól, osztályhelyzetünktől, nemünktől, helyzetileg meghatározott elképzeléseinktől, érdekeinktől. Ebből a szempontból, a befogadói önkényből adódóan a bibliaértelmezésünk és egyáltalán a Bibliának, az élő Ige üzenetének az életünkben betölt és elfoglalt helye meglehetősen beszűkült és fojtogató végeredményt is hozhat.

Mindezek eredményeként a mai kulturális és társadalmi kontextusban az egyik legmeghatározóbb kérdés az, hogy mi lesz a kereszténység (keresztyén egyház) jövőbeni szerepe egy olyan társadalomban, ahol a **szekuláris kultúra a hit egyházi formáját a társadalom peremére, adott esetben a különböző érdekcsoportok közé szorítja**, és amelyben a 'hitre való törekvést' olyan **szubjektív szabadságnak tekintik**, amely a privát szféra tevékenységeként van jelen csupán.

A jelenlegi helyzetünk kitértségében is fontos rámutatnunk arra a sarkalatos szempontra, hogy **az egyházunknak (keresztyénségnek) jobban meg kell értenie a világot, mint ahogyan a világ megérti önmagát**. Egy „nagykorú” világban (mostanában *metamodern* kornak nevezi a szakirodalom) élünk. Itt kell a küldetésünket betölteni. Ugyanakkor a **világ elvárása**, bizonyos politika és ideológiai alapú megközelítésekben sokszor, a már-már **kizárólagos ragaszkodás és hűség megkövetelésében** jelenik meg, amely nem egyszer **ellentmondásba** ütközik azzal az üzenettel, amelyet az **élő Ige szolgálata** jelent egy jellemzően mégis Isten nélküli, Istenről tudni nem akaró világban.

Az élő Igéből következik az élő egyház. **Az élő egyházon keresztül teszi láthatóvá Isten az ő hatalmát egy alapvetően Istenről tudni nem akaró világban, ahol ez az üzenet egyházi körökön kívül, gyakorlatilag nem vagy alig értelmezhető**. Mai helyzetünk éppen ezért szükségessé teszi – többek között – az alábbi kérdések elméleti és gyakorlati válaszait: 'Milyen alakot ölt ma Krisztus (az élő Ige) a világunkban?' (Bonhoeffer¹³) Milyen egyháztani vonatkozásai vannak ennek? **Hogyan jelenik meg az egyház a „nagykorúvá” vált világban?**

⁹ vö. Roland Barthes: *The death of the Author*, Fontana, London, 1977

¹⁰ vö. Hans-Georg Gadamer: *Truth and method*, 1975. Seabury Press. and *Philosophical Hermeneutics*, 1976.

¹¹vö. Jacques Derrida: *Grammatológia*, Typotex Kiadó, Budapest, 2014; *A disszemináció*, Jelenkor Kiadó Kft, Budapest, 1998

¹² „A szöveg világa és az olvasó világa”, in: Thomka Beáta szerk.: *Narratívák 2: Történet és fikció*, Kijárat, Budapest, 1998.

¹³ Dietrich Bonhoeffer: *Börtönlevelek*, Harmat Kiadó, Budapest, 2016

Sokféleképpen van szükség a szembesülésre, és leginkább arra a (valós) találkozásra, amelyben a világ csak akkor lehet valóban „nagykorú”, ha szembesül és találkozik az élő Ige alatt álló élő egyházzal. **Az élő Ige egyházának küldetése pedig akkor lehet önmagán túlmutató, ha valóban szembesülni és találkozni mer a „nagykorúvá” vált világgal, sőt részesedni mer belőle.**

A kereszténység világgal történő léte, a világból történő részesedése, mélysége (evilágiassága) **nem egy közönséges világiság**, hanem olyan mélység és rend a világban, amely fegyelmet mutat, és magában foglalja Jézus Krisztus emberként való (halálának, feltámadásának és mennybemenetelének) mindenkori tudását. Jézus emberé lett (az élő Ige testté lett); ezért tudott viszonyulni az emberi állapothoz. Az élet értéke (ez a világszerűség) így nyer értelmet az (élő) egyház számára.

Az egyház élő Igére épülő küldetésére nézve ez mindig egy **határhelyzetben állást, küszöb-peremlélet jelent az egyház és a világ határterületén.** Ennek felismerése megóvhatja az mindenkori egyházat a szektásodástól és mindenféle torz szélsőség radikalizmusától. Ugyanakkor ez a peremlélet egyben mindig a kérdések és kétségek zónája is. Ebben az értelemben olyan **„kereső egyházzal”** is beszélnünk kell, amely őszintén találkozhat azokkal a keresőkkel, akik egyszerre kíváncsiak és ugyanakkor félénkek, bizalmatlanok is, és adott esetben szívesebben maradnak egy intézmény peremén. Ennek a határhelyzetnek a **tudatosítása és fenntartása elengedhetetlen az egyház folyamatos szolgálatához, missziójához.**

A keresztényeknek késznek kell lenniük arra, hogy **„keresők” is legyenek azokkal, akik keresnek, és kérdezők legyenek a kérdezőkkel.** A keresztény élethez hozzátartozik, hogy az élő Ige hatása alatt és vezetése által szolidaritást vállalnak azokkal az emberekkel, akik vallásosan keresnek, és ha kell, azokkal, akik egy egészen más oldalról tapasztalják meg Isten rejtettségét és transzcendenciáját.

Az ilyen módon **„kereső” egyházat a türelem és vágyakozás jellemezheti**, amely közben felismerheti, és evangéliumi, missziói lelkülettel kezelheti az intézményesült egyházzal kapcsolatos (kulturális és egyéb természetű) gyanakvást. Mindeközben figyelmesen és szeretettel várhatja, hogy a távol lévők a közeledést válasszák. Ezt a **távolságot le lehet győzni, ha csatlakozunk az ilyen keresőkhöz.** Életútjukhoz szegődhetünk, kísérhetjük őket, hogy Isten megannyi kimeríthetetlen titokzatosságát együtt fedezzük fel a találkozás és rácsodálkozás semmivel sem pótolható gazdagságában. Azok ugyanis, akik **keresnek, vágyakoznak és reménykednek, majd ráébredhetnek arra, hogy istenkeresésünk az éberségünk, nyitottságunk, önmeghaladásunk alapja és forrása is lehet egyben.** Ilyenkor a találkozásunkban magához ölel a minden vágyunkat és keresésünket megelőző Jelenlévő, aki egyszerre eredete és célja az Istent óhajtó emberi vágyunknak.

Az élő Ige a fenti szempontokra tekintettel az egyház, a gyülekezet közösségében abban a vonatkozásban is kifejti hatását, hogy a **keresztén ember hite megtanulja önmagáról alkotott képzeteit megkérdőjelezni**. A hit ebben a vonatkozásban soha nem szűnhet meg kérdező hit lenni. Az olyan hit azonban, amely már nem gondolkozik, hanem csak a már egyszer átgondoltak igazságát szajkózza, egy idő után élettelené és hitelvesztetté válik. A hit, amely nem gondolkozik, megszűnik önkritikus lenni. Saját képzeteinek kritikája nélkül azonban a hit egy idő után már nem érti meg önmagát, s az olyan hit, amely nem érti önmagát, végül sem Istent, sem a környező világot sem fogja érteni.

Az „Élő Ige” éve programnak többek között a fent említett körülményekkel és szempontokkal érdemes számolnia, hogy a megfelelő alapvetésre helyezze szerteágazó programjainak felépítményét. Ebből a szempontból is mérvadó kell, hogy legyen a protestáns, református alapérték értelmezése Isten beszédének (*d^ebar Jahve*) és a Biblia tekintélyére vonatkozóan.

2. Az „Élő Ige” rendszeres teológiai alapjai

Az eddigi megközelítéseinket a **jelenlét és kapcsolat** átfogó hangsúlypontjai köré építettük, amelyben többek között a **részvételre** koncentráltuk a figyelmet. Ez a *részvétel* az élő Ige vonatkozásában további elvi megkülönböztetést igényel. **Egyfelől Jézus Krisztus (a testet öltött Ige) és az Atyaisten, másfelől a mi Atyaistennel, Fiúistennel és Szentlélekistennel történő kapcsolatunk egyaránt meghatározó.**

Sokkal többről van szó az élő Ige tekintetében, mint pusztán gondolatról, elvről vagy intellektusról. **Az élő Ige olyan igényt és kommunikációt teremt, amely a legátfogóbb értelemben határozza meg a keresztén életet abban a tényben, hogy az „Ige testté lett”** (Jn 1,14). Az egyházban és annak szolgálatában **Krisztussal mint Igével van a legszemélyesebben dolgunk.**

Isten nem csak szólt, hanem ma is szól (*Deus dixit*). Az egyház nem egy történelmi emlékezésre épülő közösség, hanem egy olyan gyülekezet, aki **Isten Igéjéből részesedik**, abból az Igéből, „aki tegnap, ma és mindörökké ugyanaz” (Zsid 13, 8). **Résztevőként befogadók vagyunk**, és így abban a kiváltságos helyzetben van részünk, hogy mi vagyunk azok, akik meg(/el)hívottak vagyunk. Mi vagyunk azok, akik üdvösséget kapunk. Mert **az élő Igében részesülni üdvösséget jelent**, ami nem a saját cselekvésünkön múlik. Az elfogadást is a Szentlélekisten munkálja bennünk az élő Igén keresztül. Ebből az következik, hogy mi mindig a részesülők oldalán vagyunk és leszünk, bármennyire is tevékenyen szeretnénk hatást gyakorolni ebben a kérdésben is. Az egyházi mibenlét fontos (református hitelvek szerinti) szempontja ez, aminek nem kisebb a tétje, mint a Krisztusban kapott üdvösségünk, és a világért és világban betöltött küldetésünk.

Gyönyörűen fejezi ki ezt az üdvösségelfogadást Mária, Jézus édesanyjának példaadó, Jézus fogantatására és születésére vonatkozó angyali híradásra adott válasza: „**Történjen velem beszéded szerint**” (Lk 1, 26-38, 38). Mária teljes egészében (egzisztenciájával) az (élő) Ige alá helyezi magát. Így fogadja az *áldást* (Jézus fogantatását és születését) és így engedi magát szolgálatba állni. (Zárójeliesen jegyzem meg, hogy a mariológiának a protestáns hitelvekkel az ekkleziológián belül lehet metszéspontja /ld. II. Vatikáni Zsinat/, nem pedig a Krisztológiában.)

Mária nagyszerű példa lehet az engedelmességre (ami nem passzív elfogadás, hanem aktív együttműködés), az (egyetemes, keresztyén) **egyház válaszának megszemélyesítésére**. Mária ebben a tekintetben sokkal inkább az *'úton lévő egyházhoz'* (*communio viatorum*) kapcsolódik, nem pedig Krisztus mellett kap helyet.

'Úton lévő közösség' – az élő Ige hatásának olyan dinamikája ez, amelyben a közösség (*communio*) vitalitást, életenergiát jelent a gyülekezet, az egyház számára, amelyben nem az egyház kimerevített jelenének körülményei és lehetőségei lesznek csupán a meghatározók, hanem az a reménység is, ami felé tartunk (*viatorum*).

A hagyományos rendszeres teológiai megközelítésben az „Élő Ige” teológiai meghatározottságának kerete Isten nekünk adott kijelentésének hármasság formája: *kijelentett, írott és hirdetett Ige*, amely nem három különböző kijelentés, hanem az egyetlen kijelentés három hozzánk érkező formája. Ebből következik, **hogy Isten Igéje elsősorban nem írás, hanem (élő) Ige és esemény**. Ebből az is következik, hogy Isten szuverén szabadságából kiindulva nem szabadhatunk határokat és feltételeket az ő Igéjének.

Az emberi oldal azonban teljesen az eszközökhöz van kötve, így az egyház igehirdetése mindenestől az Írásra van utalva, amelynek használata nem tetszőleges, hanem Isten akaratára irányul az egyház hitére és a keresztyén életre nézve. Ennek döntő fontossága abban a reformátori tételben van, amely szerint *Isten Igéjének hirdetése Isten szava (Élő Igéje.)*¹⁴ Jézus maga mondja ki a küldő és a követ közötti megdöbbentő hasonlítást: „Aki titeket hallgat, engem hallgat...”¹⁵ Erre építve állapíthatjuk meg a Zsidókhöz írt levél alapján is,¹⁶ hogy Isten élő igéje (Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ) nemcsak életet adó, hanem eleven és cselekvő is. Az **„élő Igében” erő van, élő energia, hatalom, amely megmozdítja, kimozdítja a valóságot és változást idéz elő benne**. Isten mondja Ézsaiásan keresztül: „ilyen lesz az én igém is, amely számból kijön: nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem.”¹⁷

¹⁴ II. Helvét Hitvallás: *A Szentírás Isten igaz igéje*, 1996, Budapest, Kálvin Kiadó, 118-120.

¹⁵ Lk 10,16.

¹⁶ Zsid4, 13.

¹⁷ Ézs 55,11.

Az „Élő Ige” fogalmi meghatározása a fentebb említett pontok értelmében, minden körülmények között Isten beszédét kell, hogy jelentsék. Az élő Isten szava lehet „élő Ige”. Az élő Isten kijelentése *ható szó és tett, beszéd és esemény* egyszerre, megbonthatatlan egységben. Az „Élő Ige” így nem csak hangszik, hanem *lesz, történik is (epifánia, teofánia)*. Ennek az egyszerre bekövetkező (szó és tett) isteni hozzánk fordulásnak a főtengelye a **teremtés – szabadítás – újjáteremtés**. Ennek célja az Isten megismerése lesz.

2.1 Az „Élő Ige” a teremtő és megváltó Isten ismeretére vezet el

A teológia döntő kérdésköre áll előttünk ebben az alcímben. Kálvin az *Institutio* első fejezetében az istenismeret alapvető kérdését teszi fel, a mi korunkra is jellemzően: Hogyan tudhatunk meg valamit Istenről? Két nagy kategóriát határoz meg erre az ismeretre nézve: a *szubjektív* és *objektív* területeket. Az első terület az úgynevezett *isteni érzés (sensus divinitas)*, amelyet Isten minden emberbe beletáplált. Ez az isteni létezés iránti fogékonyságot jelenti.¹⁸ Ez a fogékonyság számos kapcsolódási pontot jelenthet a keresztyén üzenethez. A második terület a világ rendezettségének megtapasztalásában és az arra adott reflexiókban található meg. A teremtett rendet értjük alatta (*theatrum gloriae Dei*¹⁹). Isten teremtő bölcsességének és igazságának hordozója a teremtett világ. Azonban – hangsúlyozza Kálvin – az emberek Isten iránti fogékonysága és ismerete a bűn miatt számos zavart és hiányt szenvedett. **Az „Élő Ige” képes csak ezt a zűrzavart felszámolni és rendet tenni az Isten-ember kapcsolat konfúz helyzeteit illetően.** Ennek középpontja pedig a Testet öltött Ige, Jézus Krisztus, akinek történelemünkben megjelenő megváltó munkájában, életében, halálában és feltámadásában érte el a csúcspontját. Isten kijelentése, az „Élő Ige” csak Jézus Krisztus által ismerhető meg teljesen, aki viszont csak a Szentíráson keresztül ismerhető meg. A teremtett rend így ehhez a kijelentéshez ad fontos kapcsolódási pontokat.

Ennek a megismerésnek fontos aspektusa a *találkozás*, amely Martin Buber filozófikus megközelítésében, a *dialógikus perszonalizmusban* válik igazán közérthetővé, mai világunk számára is. Nevezetesen, hogy az Isten-ember kapcsolatban az Isten a kezdeményező fél, az önkijelentésén keresztül, és általa is, hogy Jézus Krisztusban kijelentette magát („Élő Ige”) az emberi történelemben is. Ilyenformán az Én-Te viszonyban két személy, két aktív cselekvő van jelen, amely kölcsönösen kétoldalú, és mind a két oldal megőrzi a maga szubjektivitását a találkozásban. Ennek döntő fontossága, hogy Isten sohasem tárgyasítható, ahogyan az gyakran megesik az Istenhez közelítéseinkben.²⁰ **Itt a valódi fókusz a létező, fennálló kapcsolat. Egyszóval: jelenlét.** Az „Élő Ige” vonatkozásában a kapcsolatiságnak ez a jelenlétre és erőre vonatkozó meghatározása, alapvetően és minőségileg is kiterjeszthető az emberi

¹⁸ Inst. 1.3

¹⁹ Inst. 1.5.1

²⁰ Martin Buber: *Én és Te*. Ford. Bíró Dániel. 1991., Budapest, Gondolat, 93-95.

kapcsolatainkra. **Az istenismeretünk így mindig egy aktív jelenléte, találkozást jelent²¹, amely az „Élő Igével” való kapcsolatunkat is a találkozásban nyomatékosíthatja.**

2.3 A megismerés elengedhetetlen feltétele – „*Testimonium Spiritus Sancti internum*” (a Szentlélek belső bizonyágtétele)

Isten kijelentésének, az „Élő Igének”, a kapcsolatnak, a jelenléte, annak, hogy maga Isten szól hozzánk, cselekszik, arról **egyedül a Szentlélek győzhet meg**. Ez nem redukálható semmilyen külső bizonyítékra. A Szentlélekisten az, aki megpecsételi számunkra az „Élő Ige” igazságát. Ez által lesz a külső Ige (Verbum Dei externum) bennünk munkálkodó és ható „Élő Igévé” (Verbum Dei internum). Nélküle minden halott. Átala minden élő valósággá lehet. A Szentlélek hatalma nincs és nem is lehet a birtokunkban. Egyedül csak könyörögni lehet érte: „Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád”²² (1Sám 3,10.).

A Szentlélek teszi hatóvá az „Élő Igét”; ennek a klasszikus rendszeres teológiai megfogalmazása, az üdvösség rendjén belül (*ordo salutis*) a Krisztusban és Krisztus által végzet *megigazulásunkat és megszentelődésünket* eredményezi. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a **Léleknek az egyes emberrel való kapcsolatát nem relativizálhatjuk a közösséggel szemben**. A Szentlélekisten foglalkozik velünk misztagógikus módon (beavat minket a titokba, annak titkába, ahogyan Isten viszonyul az emberhez). Ennek tere, kerete **az élő Isten „Élő Igéje”, amiben alakot ölt az Isten és ember viszonya**, kapcsolata és minden, ami ehhez tartozik: keresés és kitérés; bizonyosság és ellenállás; előrehaladás és megtorpanás; hűség és hűtlenség. A lélek sohasem áll külön az „Élő Igétől”, Jézus Krisztustól. Vele van mindig összekötve, így nem lehet mindenféleképpen kapcsolatba hozni. A Lélek ilyen módon gerjeszt inspirációt és teheti az emberi szót például Isten szavává²³.

Ezen a kapcsolaton keresztül válhatunk Pál apostollal szólva: **’Isten munkatársaivá’**²⁴. Ebben dinamika és *dynamisz* (hatalom) van. A Szentlélek Isten kelti életre számunkra a kijelentést, bármelyik formájáról (kijelentett, írott vagy hirdett) is legyen szó. De a Szentlélek teheti az egyház szolgálatát is hatóvá az „Élő Ige” által, legyen szó az igehirdetésről, a rítusokról vagy a diakóniáról. Ennek lehetnek eredményei a Lélek gyümölcsei²⁵ és a karizmák²⁶.

Az Élő Ige és a Lélek hozhat létre és eleveníthet meg közösségeket az új világra szólóan. Ebben van döntő szerepe a **kapcsolatnak, jelenléte és a részvételnek**. Ennek kezdeményezése sohasem az ember oldalán van, hanem kizárólag Jézus Krisztus kiválasztó és elhívó hatalmában, ami adott esetben az általunk oly sokszor felállított és szigorúan védett határokon

²¹ Emil Brunner: *Truth as Encounter*, 1964., Philadelphia, 76-78. 174-181.

²² 1Sám 3,10.

²³ 2Pt 1,21)

²⁴ 1Kor 3,9; 2Kor 6,1

²⁵ Gal 5, 22-24, Róm 12,2; 13,8-14, Ef 4,17-32; Ef 5

²⁶ 1Kor 12, 12-31

is átível, azért, hogy az egész világot részeltesse Krisztusban (*missio Dei*). Ebből adódóan pedig az „Élő Ige” a Szentlélek Isten munkájaképpen a kultúrában és az egész emberi történelemben hatással lesz²⁷. Itt nem teljes identifikációról van szó. Meg kell tanulnunk különbséget tenni azok között a helyzetek között, amiben a „Élő Ige” hat a Lélek által, és amiben nem. Ez a *megvizsgálás és megkülönböztetés* szükségességét jelenti.

2.4 Az „Élő Ige” az egyház gyakorlati élettevékenységében

A fenti főbb gondolatok alapján az ekklezológia rendszeres teológiai felosztása szerint az alábbi területeken helyezhetjük el a Élő Igét az egyház élettevékenységében:

- a) **Tanúságtétel, bizonyágtétel** (*matyria*) – a Krisztusról szóval és tettel. Ide tartozik a Krisztusért követségben járás, a misszió a világ felé, valamint a ige hirdetése és a gyülekezet tanítása.
- b) **Közösség, egység** (*koinónia*), amely az Istennel történő kapcsolatot és jelenlétet jelenti. A „szentek egyessége” – hogy minden egyes hívő tagja az Úr Jézusnak Krisztusnak, az ő javainak és ajándékainak, és hogy mindezt a többi tag javára és üdvösségére fordítsa. (Heidelbergi Káté 55. kérdés-felelet)
- c) **Szeretetszolgálat** (*diakónia*) az egyház befelé és kifelé irányuló szolgálata.

3. Gyülekezetek / egyház összefüggései

A református hagyomány az **egyházat az Ige közösségeként érti, ahol Isten és ember találkozása elsősorban beszéd és hallás útján** történik. Isten élő Igéje, amelyet Jézus Krisztusként definiálunk és élünk meg. A hirdetett Ige központi szerepet játszik a (protestáns) református egyházak hitében és gyakorlatában. A Szentírás tanítását hangsúlyozza, figyelmet fordítva a Szentírás különálló szövetségeire, amelyek egységben tárják fel Krisztus és a kegyelem szövetségét. A reformáció célja az volt, hogy megújítsa a látható egyházat Isten Igéje felsőbb tekintélyének történő engedelmességben, amely mindent kielégítő páncélzattá és erőforrássá válhat az egyház/gyülekezet számára. Ezeknek a szempontoknak köszönhetően **semmivel sem pótolhatóvá válik Isten élő Igéjének hirdetése (prédikáció) és szolgálata.**

A református egyházi gyakorlat liturgiája gyönyörűen juttatja kifejezésre mindennek a megértését, amikor a lelkipásztor a kérés és az utasítás kényes kombinációjával hívja fel a gyülekezetet Isten (élő) Igéjének meghallására. („**Halljátok meg Isten Igéjét!**”) Ebben a liturgiai felhívásban az **egyének magával ragadó, személyes, mégis kollektív kapcsolatba lépnek Isten Igéjével**, kezdetben Szentírásként, majd később kifejtett ighirdetésként. Ebben

²⁷ Jn 3, 14

az értelemben az **egyház / gyülekezet újjáéled az Ige közösségeként**, megerősítve meglévő és tartós identitását. A gyülekezet közösségét a beszélt nyelv dinamikus és Szentlélekisten hatalma hívja életbe, hogy Istentől kapott (teremtés és újjáteremtés) valódi létük (identitásuk) felé haladjanak. Az Isten (élő) Igéjére (szavára) adott egyetlen megfelelő válasz (hitvallás) a hallásból eredő hit²⁸.

Gyülekezeteink tagjaira és egyházi közösségeinkre (egyházi intézmények) és az ezek körében rendezett eseményekre ugyanakkor szinte beláthatatlan következményekkel hatnak azok a tendenciák, amelyek a huszadik században még a mindent meghatározó *én (self)* hangsúlyát jelentették, mára azonban már csak az *elveszett énként (loss of the self)* definiálhatóak csupán. Ez olyan gyökeres változást jelent a társadalom és közösségeinek különböző szinterein, ami alapvetően új szellemi és kulturális orientációt jelent, és legfőképpen az **anti-racionalizmus kultuszát** hívja életre. Ebben az új állapotban álló modern szubjektum legfőbb jellemzője a *decentralizáltság* és a *fragmentáltság*.²⁹

Megkérdőjeleződik a sorsunk és a bennünket körülvevő tárgyak feletti kontroll képessége, ami sokkal inkább a tárgyak és a konstruált struktúrák tényérését és emberek feletti kontrollját hívja életre.³⁰ Mindez olyan összevisszaságot hoz létre az objektum és szubjektum viszonyában, amelyben gyakorlatilag a **tárgy uralkodik az alany felett**, és amelyben az emberi lét óhatatlanul is eltárgyasul, megszüntetve ezzel az ember szent és kiváltságos természetét (sőt, már úgy is tűnhet, hogy a fogyasztó terméké válik).

Mindeközben a **választás illúziójának és csapdájának fogságába esett ember** a valahová tartozás élményét nem a beleszületés élményeként dolgozza fel, hanem a választás sokféle lehetőségeként. Identitását így nem egy, hanem **egyszerre több közösséghez való tartozás** révén éri el, létrehozva így a hagyományos tértől és időtől független **globális, állandóan változó közösséghez tartozást**. Ebben a hálózatban pedig az individuum önmagát a több közösséghez tartozás szerint határozza meg, így csupán csak egy kimerevített pillanatban (vagy a változások sebességével) definiálható, hogy ki is ő valójában.

Összeségében, a fenti árnyalatok alapján megállapítható, hogy **közösség fogalmunk jelentős mértékben átfর্মálódik**. Egyfelől a fogyasztás irányának nem kívánt folyamataival határozható meg, másfelől a *globalizációnak* olyan új jelenségeivel is számolnunk kell, amely szerint például a számítógépes kommunikációs eszközök által létrehozott **virtuális térben már nem szorulunk a közösség tagjainak fizikai közelségére**, így a valósággal való szembesülés sok esetben akár minden realitást nélkülözővé is lehet. Könnyen eljuthatunk így a *nomádok* olyan legújabb virtuális közösségéhez, amelyben a hagyományos közösségi meghatározók

²⁸ Róm 10, 10; 10:17

²⁹ Jameson, F. A posztmodern, avagy a késői kapitalizmus kulturális logikája. József Műhely Kiadó, 1997., Budapest.

³⁰ Baudrillard, J., *A rossz transzparenciája*, Balassi Kiadó, 1997., Budapest.

(felkészültségek, élmények, attitűdök, tapasztalatok és nézetek) teljesen fellazulnak, átértékelődnek vagy éppen eltűnnek, és merőben **új társadalom- és nyilvánosságelméleti szempontok szerint érvényesülnek.**

A közösségről szóló protestáns teológiai gondolkodásunk és az attól elválaszthatatlan egyházközösségeink belső élete sem mentes az egymást kioltó teremtő és romboló folyamatoktól, amelyek olyan átmenetiséget jelentenek, amelyek sokkal inkább egy **labirintusként írhatók le, semmint valamilyen világos iránymeghatározásként.** Mindez egyre inkább egy **néma társadalomhoz** kezd vezetni, amelyben az őszinteség, a hitelesség és a kreativitás hiánya talán a legfájóbb, és aminek nyilvánvaló következménye az **identitásvesztés.** Ugyanakkor azt is tudatosítanunk érdemes, hogy az Istentől és egymástól történő **elidegenedés a bűn következményében nem végzetes.**

Közösségeink felbomlásával, gyülekezeteink elnéptelenedésével találkozunk. Megkerülhetetlen kérdések jönnek a felszínre, amelyek aggodalmat és kétségeket ébreszthetnek bennünk. Az egyháztársadalmi mozgásokat értékelő elemzésekben³¹ és az azok alapján születő következtetésekben óhatatlanul is a korunkat meghatározó, megváltó **piaci szemlélet** lehet befolyással, legyen szó a növekedésről vagy az elnéptelenedésről. Az értékelésekben nemegyszer jutunk arra a következtetésre is, hogy **az a „portéka”, amelyet az egyház kínál, mennyire versenyképes a vallások** sokszor igen silány piacán.³² Lehet, hogy új piacokra van szükségünk, ahol teret nyerhetünk, és az ott talált feladatok akár egyházi feladatként is eladhatók még? A hitelességnek, a korszerűségnek, a racionalitásnak, az identitásnak, a szervezetnek, az egyházvezetésnek, a vallás- és egyház-szociológiának, a tradíciónak, a kegyességnek, a missziói stratégiáknak, az intézményesülésnek vagy éppen a helyes üzenet megfogalmazásának a dilemmáival szembesülünk. Következtetéseinkben mégis **nagyon nehezen tudunk azzal a vállalkozó–vásárló–orientált szemlélettel szakítani,** legyenek megfogalmazásaink bármennyire is óvatosak vagy éppen ügyesek, hogy az egyháztagság létszámának csökkenése végső soron arra hívja fel a figyelmet, hogy **amit ma az egyház kínál, legyen szó bármilyen piacról is, arra egyre kevésbé találunk „vásárlóközönséget”.** A számok és statisztikák tendenciái szinte megkérdőjelezhetetlenül igazolják ezt a szemléletet. Az egyház, amennyiben egyre inkább behajszolja magát, akkor különösen is vesztesre áll ebben a versenyben. A megoldás, ha a piac logikáját követjük, egyszerű. Meg kell találni azt az árucikket, ami újból vonzóvá tesz bennünket. Nem kis erőfeszítéseket teszünk azért, hogy elvesztett híveinket így nyerjük vissza, vagy újakkal pótoljuk. Meglehetősen idegennek és ridegnek hangzik ennek a vállalkozói szemléletű modellnek az egyházban való alkalmazása, mégis minden tiltakozásunk és elutasításunk ellenére is, ha őszintén szembesülünk a realitással, akkor ennek megannyi formájával találkozhatunk a nyugati keresztyénség mindennapjaiban, és akár a Magyarországi Református Egyház életében is.

³¹ Hámori Ádám: Református esélyek és kilátások, *Confessio – a Magyarországi Református Egyház Figyelője*, 35. évf. 4. sz. 2011, 6-25.

³²Hámori Ádám: *i.m.* 18-23.

Ezeknek a folyamatoknak a következményeként szinte elkerülhetetlen az ekkleziológiának az a redukcionista megközelítése, amely az egyház évezredes történetének összefüggéseiben a mártíromságot (a szó eredeti jelentésének értelmében: tanúságtétel) helyezi előtérbe, a vállalkozó természetű szemléletekkel szemben. Ez mindig a hűség és a valamilyen értelemben vett sikerorientáltság problémáját hívja életre. Elvileg kérdésen felül álló, hogy **téves az a megközelítés, amely a keresztyén értékrend és az ekkleziológia dilemmáinak megoldását egy piacorientált modellnek az összefüggéseiben értékeli.** Nehezen kerülhető meg azonban az a tényszerűség is, amely szerint ha az emberek nem képesek bármilyen oknál fogva azonosulni egy egyházzal, egy adott gyülekezet missziójával és üzenetével, akkor beindulnak azok a romboló folyamatok, amelyek az egyháztagság létszámára sorsdöntően hatással lesznek. Az egyházközösségeink zsugorodásában pedig csak az aratás Ura képes arra, hogy a hűségeseket megkülönböztesse a hűtlenektől, ami megkerülhetetlen bármilyen stratégiai megfontolásnál, mint ami a folyamatot igyekszik megfékezni vagy megfordítani. A szinte feloldhatatlannak látszó helyzetben egy lehetséges irány az, amikor az egyház nemegyszer, önromboló vagy bármely más okból is, lehetőségeinek beszűkülésével és kilátástalanságával szembesülve, felismeri azt a kritikus pillanatot, amelyben elhívásának alapvető tételei megkerülhetetlenné válnak.

Ezekben a felismerésekben az Isten és ember oly sok módon megkülönböztethető valósága kapcsolatba hozható. Ennek gazdagsága pedig éppen abban van, hogy **saját identitásunk nem feloldódik, hanem fokozódik a Krisztusban.** Az Istenben való részesedés olyan alapja az Isten és ember közösségének, *koinoniának*, amelynek közvetlen forrása az emberi élet Krisztusban történő részesedése. Isten Krisztusban teljesen részesévé vált a mi emberi valóságunknak, mert csak így részesedhetünk emberként az Isten valóságában a Szentlélek által. Az Istenben való részesedésünk emberi létünk teremtésben kapott valóságához vezet vissza a *koinoniában* rejlő kölcsönösségre alapozva. A mai ember függetlenségre törtető énje oldódik fel ebben a bensőséges közösségben, a *participatio Christi*ben. A keresztyén élet hivatása és küldetése ebben a *koinonia*-lelkiségben teljesebben ki egyedül és nyerheti vissza hiteles hangját, visszautasítva ezzel korunk individualista spiritualitást is privatizáló tendenciáit, ami egyházi valóságunkat is számtalan módon köti gúzsba³³.

Kálvin a **Krisztusban részesedés tanával** ad értelmet a keresztyén antropológiának, annak, hogy **mit jelent embernek lenni**, mit jelent Istennel és egymással közösségben lenni.

Az ekkleziológiára nézve ennek felbecsülhetetlen értéke van. Az egyház közösségében teljesebben ki az *adoptatio*ban nyert **krisztusi identitásunk**, amelyet a Szentlélek munkája és hatalma éltet. Az egyház hite és lelkiismerete így az új élet közössége a Krisztusban.

³³vö: CANLIS, Julie: *i.m.* 248-250.; Id még Canlis kiemelésében: „[...] Így, amikor az apostoloknak ezt mondja: 'elmegyek az Atyához, mert az én Atyám nagyobb nálam', nem másodrangú isteni mivoltot tulajdonít magának, mintha örök lényege tekintetében alább való volna az atyánál, hanem a mennyei dicsőség birtokában, a *híveket akarja részeséivé tenni e dicsőségnek*. [...] Kétségtelenül azért szállt alá hozzánk Krisztus, hogy minket az Atyához emelve egyben magához is felemeljen, hiszen ő az Atyával egy”; (*Inst.* 1.13.26)

„Krisztus Úgy közölte önmagát és minden javát veled, hogy a tied legyen minden, ami az övé, hogy testének tagjává legyél, teljesen eggyé válj övele, ezért igazsága eltörli bűneidet, szabadítása eltörli kárhoztatásodat, és teljes méltóságával közbenjár, hogy méltatlanságod ne kerüljön Isten szeme elé. Így van ez: nem illik elválasztani Krisztust tőlünk, sem minket tőle, hanem két kézzel meg kell ragadni azt a közösséget, amely összekapcsol minket és őt.”³⁴

A Krisztusban való új közösség / gyülekezet az élő Ige által jön létre - **generál** („Szentlelke és Igéje által” - Heidelbergi Káté 54. kérdés-felelet – *creatura verbi divini*). Ebből következően **az egyház kezdeményezése Istentől származik**, és az egyház egészének fennmaradása sem magától értetődő. **Az egyháznak mindig szüksége van az Istentől jövő oltalomra és megtartásra, amelyet Isten, Szentlelke és Igéje által biztosít – regenerál.** Ez biztosítja az élő folytonosságot, amely a történelem kontextusában, az egyház életében az élő Ige szerinti ’mindig megújulás szükségességét’ (*ecclesia reformata est semper reformanda*) jelenti.

Mindezekből a legfontosabb következtetések az alábbiak szerint állapítható meg:

Az élő Ige hatására van egyház / gyülekezet

- **Az Atyaisten, a Fiúisten és a Szentlélekisten kapcsolata és egysége az élő Igében válik nyilvánvalóvá**, a teremtés, megváltás és újjáteremtés vonatkozásában.
- Az egyházat Isten Fia hívja el Szentlelke és élő Igéje által. Az egyéni életünkhöz hasonlóan **az egyház földi, aktuális életének nagy kísértése – éppen annak végessége miatt – az abszolutizálás, amikor az egyház önmagában a cél. Az elhívásban ettől óv meg bennünket Isten az Ő élő Igéje által.**
- **Az egyetemes egyház egységének megvallása** teológiai és gyakorlati szempontból az egyik leglényegesebb szempont, ami **a gyülekezet egységére nézve is pótolhatatlan hozzájárulás. Az egyház lényegi egysége a Szentháromság Egy Isten egységén nyugszik.** Ez az egyház lelki egységének az alapja (Ef 4, 46; Jn 17, 11). Az egyház számára ez az **egység nem jelenthet alkalmazkodást, hiszen dinamikája és irányultsága (és nem jelen helyzetének kimerevített állapota) éppen ebben az Isten élő Igéjével összekapcsoló közösségi, lényegi elemekben ragadható meg.**
- Az egyház szentsége és a hívő ember megszentelődése egy aktív jellemző, amelynek a Fiúisten az alanya, és az egyház Krisztusban lévő egységétől elválaszthatatlan. **Isten életadó és megtartó szeretete a kapcsolatok új minőségének garanciáját adja az ő**

³⁴ Inst. 3.2.24

szentségén keresztül, amely méltó lesz Istenhez, az ő igazságához, békességéhez és megváltó akaratához.

- A református hitelvek szerint **az egyház/gyülekezet meghatározásánál az élő Ige áll a kiinduló- és középpontban**. Az élő Ige szolgálata egészében érkezik az emberekhez. Ennek alapján az Ige tiszta hirdetése és a sákramentumok helyes kiszolgáltatása teszi az egyházat egyházzá.
- Az egyház/gyülekezet vonatkozásában így mindig az Isten élő Igéje általi megszólítottágon van a hangsúly, előtérbe állítva a közösséget, akik Krisztus üdvözítő halálában és feltámadásában részesednek. Az előző pont összefüggésében **megkérdőjeleződik bármilyen tekintélyelvű struktúra az egyház tagjainak közösségében**. – Az egyház/gyülekezet tekintélye nem önmagában van, hanem az üdvösséget hirdető élő Ige hatalmában.
- Mindezekből következően **az egyház alapvetően** nem egy felekezeti, politikai struktúra vagy intézményi szervezet, hanem **Isten újszövetségi (eszkatológus) népe, azoknak a közössége, akik Jézus Krisztusban igaz szívvel hisznek**, a Lélek által újjászülettek, és egymással ebben a hitben összekapcsolódtak. Az erőforrás és megtartatás Istentől magától indul ki. Isten maga hozza létre a kapcsolatot Krisztussal, a Lélek által. A klasszikus teológia megközelítésben ezek a kegyelmi eszközök (*media gratiae*).

Az élő Ige hatása a gyülekezet lelki életre – a lelki élet ritmusa

- Isten élő Igéje **a Szentlélekisten belső munkája, hatalma által a mi megértésünket, hitismeretünket (*notitia*) és szívbeli bizalmunkat (*fiducea*) eredményezi**. Az üdvösség isteni ajándéka elválaszthatatlan az élő Igétől. Ebből következően **megtanulhatjuk magunkat másként megismerni**.
- Önmagunkat is jobban megértjük, megismerhetjük az élő Ige által. **Isten élő Igéje illúzióink, vágyainknak és előítéleteinknek is a kritikája**. Nem mi alakítjuk ki a megértést, bizalmat, hanem Isten élő Igéje alakít bennünket.
- Isten élő Igéje magához von, az igaz hit által részeseivé válunk az Igének. **Istennel magával lesz kapcsolatunk a Szentlélek által**.
- **Isten élő Igéjének életünket meghatározó szerepe** (istenismeret-önismeret) **cselekvésre buzdít, elhívást jelent arra a küldetésre, hogy a világ megváltozzon és megújuljon**.

- Ha az egyházat az Ige hívta életre (*creatura verbi divini*), akkor az Ige hatalma alatt áll, **az Igének kell engedelmeskednie**, és az Igének kell helyreigazítania őt, ha tanításában vagy gyakorlatában eltér az isteni útmutatástól.
- „**Történjen velem beszéded szerint**” – Mária példaadó együttműködése arra tanítja a meg az egyház/gyülekezet közösségét, hogy **Isten élő Igéje tévedhetetlen, és nem az egyház önmaga tévedhetetlen.**
- Az egyház/gyülekezet **tagjainak naponkénti bűnbánatra és megújulásra van szüksége, ez a hívő élet lelki ritmusa.**
- **Ez a ritmus** adja az egyház/gyülekezet tagjai küldetésének azt a dinamikáját, amelyben az élő Ige által kapcsolatba kerülünk Krisztussal. Isten gyermekei leszünk (Rm 8,16), vagy testének tagjaivá (1Kor 10,16; 12,13) – **Krisztus felé tartó mozgás.** Ez az irányultság indít el egy kifelé irányuló mozgást (**misszió**) az Élő Ige szolgálatában (tanúságtétel, ünneplés, szeretetszolgálat).

Keresztyén identitás határozza meg az életünket és a küldetésben betöltött szolgálatunkat

- Jézus Krisztus, **a testet öltött élő Ige az, ahol Isten és az ember ugyanott van.** Krisztusban van az ember érzéki-testi, evilági valója, nem attól elkülönülve és nem pusztán annak közvetítésével; és abban felsejlik valami más is. **Ha a keresztre nézünk, egy embert látunk, aki Isten. És ha a Krisztus szót mondjuk, egy embert mondunk, aki Isten. Ez az keresztyén identitásunk alapja.**
- **Aki Krisztusban van, az az egyházban/gyülekezetben van.** Ezt a semmivel sem pótolható kapcsolatot csak a Szentlélekisten hatalma teremtheti meg az élő Ige által. Ebben az egybeolvadásban a Krisztus teljességéhez tartozás részesedést jelent az ő szenvedéséből és dicsőségéből.
- Az identitás szempontjából a közösségi és egyéni életünkben is **döntő fontosságú** a Krisztus – a tanítványoknak és nekünk feltett – kérdésére adott hitvallásos válaszunk: **„Ti pedig kinek tartotok engem?”** (Mt 16, 13-17; Lk 9, 18-27)
- Ahogyan Jézus korában, a mi korunkban sem egyértelmű a válasz. Az, hogy mi **a keresztyénség lényege, nem magától értetődő, nem megkérdőjelezhetetlen és nem mindig közérthető.** A személy és az ügy is problematikus lehet. Így a hit válaszána az is hangsúlyos szerepet kap, hogy ismerjük-e, milyennek ismerjük azt, amivel szemben – adott esetben – állást foglalunk.
- A **Krisztussal-élésben tanulható meg** és tehető nyilvánvalóvá a követésben, hogy ki is ő a mi számunkra, és **mit is jelent a keresztyénség.** Az elkötelező válaszok próbája a

követés. (Persze félreértésből is lehet követni valakit, mint ahogyan ma félreértésből írják le sokan a keresztyénséget.)

- **Keresztyén identitásunk ugyanakkor több a pusztá követésnél.** Az élő Ige az alapvetően meghatározó: hordozó és összetartó hatása által az emberek kapcsolatba kerülnek Istennel, részesednek belőle (igehirdetés, keresztség, úrvacsora). A Krisztusban történő részesedésből tudhatják az emberek meg, hogy kik is ők valójában. („...nem a magamé vagyok, hanem az én hűséges Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok...” HK. 1. k-f.)
- Ez a részesedésünk a Krisztusból (*participatio*) konkretizálja a követésben kapott **küldetés feladatait: imádság, istentisztelet, szeretetszolgálat, lelkipondozás, kölcsönös szeretet, szolidaritás.**

4. Egyházszervezet, intézmények és egyházi rendezvények, események

Az **élő Ige szolgálatában álló, Igehirdető egyház** részesedhet abban az örömben, hogy szolgálata által, amely **az igehirdetés nyitottsága és nyilvánossága, lámpássá teheti az egyházat a világban.** Nem csak egy elszeparált szűk körben, hanem a társadalmi nyilvánosság egésze számára. Ehhez azonban elengedhetetlenül fontos a keresztyén identitásának megőrzése és ápolása, ahogyan erre a fenti pontokban már kitértünk.

Az egyház különböző kormányzati és szervezeti egységeinek alapvető orientációs pontja abban a **két rendíthetetlen állandóban** határozható meg, amely az egész egyház alapját és hitét jelenti.

- 1) Jézus Krisztus (Isten testet öltött élő Igéje), aki tegnap, ma és mindörökké ugyanaz³⁵. **Jézus Krisztusé az egyház³⁶**, ő a feje, illetve az egyház az ő teste.
- 2) Isten élő Igéje és a Szentlélekisten munkája az egyháznak a református értelmezés szerint, a **szentek közösségének (communio sanctorum) felettése** nem valamilyen egyházkormányzói tisztséget betöltő személyben vagy szervezetben, hanem az **Úrjézusban** van. Abban a Krisztusban, akivel közvetlen és személyes kapcsolatunk van, mint feltámadott Úrral, és aki Szentlelke által részesíti az ő jelenlétében a hívó gyülekezeteket és embert.

Ez a reformátori (igaz) egyházértelmezés semmilyen hierarchikus rend szükségességére sincs ráutalva. Ugyanakkor **egészen új megvilágításba állítja az Istentől rendelt tisztségek funkcióit és a gyülekezet jó rendje szerinti igényt.**

³⁵ Zsid 13,18

³⁶ Mt16,18; 1Tim 1,15

Az egyház az intézményesült formájának megvalósulásában megkülönböztethető ugyan, de nem elválasztható a földi élet evilági kereteitől. **Isten gondviselése az emberi életet a teremtett világában bizonyos rendek (ordines) által kívánja segíteni:** a keresztyén élet az egyház (ecclesia), a polgári-politikai közösség (politia) és a (nagy)család (oikonomia) keretei között valósulhat meg.

Az evilági élet struktúrái is Isten teremtő akaratára vezethetők vissza. Az ember bukása óta mégis a bűn árnyéka vetül ezekre a rendekre is. Mindezekből következően **az egyház szervezetének és tisztségeinek küldetését jellemzi az Isten elhívó akaratán és az élő Ige szolgálatán alapuló dinamika.** Ugyanígy jellemzi **a bűn által terhelt világból adódó feszültségek és félresiklások is.**

Az egyházkormányzat szintjeire, szervezeteire, intézményeire és eseményeire tekintettel **fontos megemlíteni az egyháztan egyfajta módszertani megújulásának új irányait is.** Ennek az ekkleziológiában társadalomtudományos tapasztalatra épülő módszereknek (szociológia, antropológia, pszichológia, rítustanulmányok stb.) abban a tekintetben van bizonyos mértékű létjogosultsága, hogy **a konkrét vallásgyakorlat elemire mutatnak rá.** Ebben a vonatkozásban elmélyülhet annak a fontos szempontnak a jelentősége, hogy **a hit** nem határozható meg csupán fogalmi, teológiai aspektusok alapján, hanem **annak megélése elsősorban a mérvadó.**

Istennek a mindenkori jelenben történő velünk létnek **aktivitása kerülhet előtérbe,** amelyben **az élő Ige** által az evangélium valósága **minket is lendületbe hoz,** amely a konkrét gyakorlatban nyer irányt, rendet és új formákat. **Az egyházban mindenekelőtt imádságról, dicsőítésről, hálaadásról, úrvacsorai közösségről, Isten élő Igéje általi formálódásról, az Istenre figyelés gyakorlatáról kell, hogy szó legyen.** Az egyházi/gyülekezeti élet meggazdagodásához vezethetnek azok **az (egyházi) szervezetek, intézmények, rendezvények, amelyeknek a vallásgyakorlatnak és életünkben látható következményeinek a felmutatása a célja,** szoros együttműködésben a gyülekezetekkel, egyházkormányzati szervekkel. Ellenkező esetben, amikor az öncélúság és más érdekek mentén szeretnénk hatást kifejteni, adott esetben a gyülekezetektől teljesen szeparáltan, úgy komoly tehertétellel is vállalhatnak az egyház számára, hiszen a kölcsönös idegenségben egyik oldal sem lesz képes túllátni önmagán. Ebben a vonatkozásban is megkerülhetetlen és semmivel sem pótolható jelentősége van **Isten élő Igéjének, amely a legteljesebben adhat perspektívákat a közös felismerés és szolgálat számára.**

5. Összegzés

Az Élő Ige mindig megújuló hangsúlyának a lényege az a szükségesség, hogy mélyebben és céltudatosabban **foglalkozzunk a Szentírással**. Ez magában foglalja a tömörebb hitelveink kicsomagolását és azoknak a **kortárs kihívások összefüggésében** történő vizsgálatát és megértését.

A Szentírás érvényességének megértése a mai kontextusban alapos mérlegelést igényel a történelmi vizsgálat és a poszt(meta)modernizmus körülményeinek alapos megfontolása szempontjából. Ez a folyamat nem arról szól, hogy makacsul ragaszkodjunk a hagyományhoz kizárólag a hagyomány kedvéért, hanem **Isten élő Igéjének kellő mélyégben történő megértésére és annak megélésére irányuló folyamatos törekvésről** szól a mai, sok szempontból változó korunkban.

A **szentírás tekintélyére és a Szentlélek belső bizonyágtételére helyezett hangsúly** nélkülözhetetlen a modernitásból és posztmodernitásból fakadó összefüggések kezelésében és a szükséges kölcsönhatások megértésében.

Az **élő Ige** hatására nem csak a gyülekezet tagjai és a gyülekezetek számára, hanem **az egyház egészére** (struktúrájából adódó szervezeti egységeire) **nézve is meghatározó feladat a lelki közösség** igényének előtérbe helyezése. **Az egyház épülésének kizárólagos feltétele ennek a Krisztuson felépülő egységnek a tudatosítása és munkálása.**

A **világban betöltött szolgálat alapja és rendje** csak abból a felismerésből származhat, amely az **élő Ige szolgálatára épít**, mint elsődleges és **semmivel sem pótolható egyházi küldetés**. Ennek nyomán az Isten tisztelete, a Krisztusban megszentelt élet áthatja a családi, házassági életet, a társadalom polgári-politikai közösségeit.

Ennek a megszentelődésnek (hittapasztalatok alatt formálódásnak) kizárólagos **célja**, hogy „...fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre” (2Kor 3,18).

Így az **egyház egészében** (gyülekezet és kormányzati szervek) a **komplementer viszonyulás kerül előtérbe** a szervezet rendjeinek (felhatalmazás, megerősítés, számonkérés) mindennapi életében.

Az **egyházszervezet** elsődleges szempontjai a **gyülekezet épülése, a hit gyakorlásának segítése, a szolidaritás és konszenzus keresés tudatosítása és elmélyítése**. Ebben az **egyházszervezet** mint **interakció** tölthet be fontos szerepet. Az **interakció** jelenti az **élő Igével való kapcsolatot**, a vezetés, a szociológia és az **élet** egyéb területeinek **változásaira adott teológiai reflexiókat**; az **önvizsgálat interakcióját** és a **Krisztus test tagjainak interakcióját**.

A fő hangsúlynak az **egyházszervezet** jogi felépítményével és az azokból származtatott gyakorlatokkal kapcsolatosan - vagy akár azzal szemben is - annak a reformátori hitvallásos

meggyőződésnek kell teret kapnia, amelyben az egyház a **Krisztus teste**, s mint ilyen, **azoknak a közössége, akik a feltámadott és jelen levő Krisztusban való részesedésük, illetve közösségük (*unio cum Christo*) alapján összetartoznak.**

A fenti pont értelmében az egyházkormányzat különböző szervezeteinek (és intézményekre is hatványozottan érvényesen) minél inkább **szükséges a Krisztusba és az ő egyházába való beleyökerezés.** A hívő egzisztencia látható módon megnyilvánul a helyi (látható) gyülekezet életrendjében: **az Ige közös hallgatásában, az hitismeretekben való elmélyülésben, a sákramentumokkal való élésben, az életvitel tudatos alakításában, a javak és a terhek megosztásában** – ahol, ha ez működik, a gyülekezetek egymással és általuk létrehozott egyházi testületekkel való lelki közösségnek az igénye is kialakul.

Az élő Ige éve arra is fel fogja hívni a figyelmet, hogy **az egyházszervezet formája és annak mindennapi élete**, annak kormányzati rendszere olyan, mint egy **lakmuspapír: jelzi, hogy az élő Ige nyomán milyen teológiai igényt és igényességet sikerül(t) érvényesíteni a hitben való engedelmség és a történelmi realitások között.**

Az egyház szervezetén belül **megkülönböztetett teológiai és gyakorlati hangsúllyal kell helyreállítani a diakónátust** és annak szolgálatát, amely ma sok esetben szereptévesztés helyzetébe került. Eszerint az állam feladata lett a társadalmi igazságosságról történő gondoskodás, az egyház a diakóniai szervezetein keresztül pedig az irgalmasságot gyakorolja. Ez a feleosztás teológiailag nézve az élő Ige valóságával szembe megy, hiszen **az egész élet, elv (teológia) és gyakorlat Isten élő Igéjében nekünk adott ígérete és igénye.** A diakóniai szervezetek, akár az összes egyházkormányzati és egyéb szervezeti forma és hivatal Isten élő Igéjének szolgálatára kapott elhívást.

Mindezek alapján az **odafigyelő szolgálat** különösen **fontos a változó kontextusban:** az, hogy mire milyen feladat hárul. **Az egyház diakóniai munkája kapu a társadalom egésze felé,** amelyben az Istennel való közösség (ld. úrvacsora) és a társadalom interakciójában újra és újra **meg kell tanulni, mit jelent az igazságosság, a megbékélés, az irgalmasság.** Ennek időszerűsége ma különösen aktuális a Magyarországi Református Egyház missziója számára.

Ahogy az önálló gyülekezeteknek, úgy **az egyház egészének,** szervezetének, kormányzatának, hivatalinak, eseményeinek **elsődleges feladata és felelőssége az Isten elhívó akaratában meghatározott célnak történő megfelelés.** Isten élő igéje tanítja meg az egyház számára, hogy a Krisztussal való közösség olyan eseményként jön létre és esik Isten megőrzése és oltalma alá, amelyet Isten élő Igéje határoz meg, mert **Krisztus az Igében van jelen.** **Ez a teljes egyház lelki súlypontja,** konkrétan, ahol az evangéliumot hirdetik és a sákramentumokat kiszolgáltatják, ahol jelen van az imádság, az Isten tisztelet és dicsőítése, a keresztség, az úrvacsora, a szeretet, az irgalmasság és az igazság szolgálata.

A teljes **egyház** előzőekben meghatározott kritériumainak leírása ugyanakkor a megtapasztalt feszültség forrása is, ami úgy tűnik, elkerülhetetlen. Minden presbiteriánus típusú rendtartás felépítménye, **struktúrája az egymáshoz viszonyulás** (presbitériumok, többi gyülekezet, egyházmegyék, egyházkerületek, zsinat, különböző szövetségek) **nehézségeit hívja életre**.

Az élő Igén és a Szentlélekistenen nyugvó reformátori egyháztan hangsúlyos eleme a szabadság, amely fontos szerepet játszik a református hitéletben. **Isten Szentlelkének munkája nem függ az ember által kimunkált feltételektől és formatervezéstől**. Krisztus Lelke kiszabadíthatja magát a rögzült formákból. **Ez a szabad mozgás azonban Isten akarata szerint mindig az élő Igéhez kötött**.

Dr. Füsti-Molnár Szilveszter
főiskolai tanár, SRTA